

Słowo, doświadczenie, tajemnica

NR 3361

Słowo, doświadczenie, tajemnica

pod redakcją
Jacka Kempy
Marty Gigłok

Redaktor serii: Prace Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego
Józef Budniak

Recenzenci

Michał Januskiewicz
Andrzej Napiórkowski

Spis treści

Wstęp (<i>Jacek Kempa, Marta Gągłok</i>)	9
--	---

Część I

Wokół problemów teoretycznych

Andrzej Wierciński Niewyczerpalność rozumienia: od <i>verbum interius</i> do <i>verbum entis</i>	15
Beata Drabik-Fraćzek Metafora w służbie T(t)ajemnicy	29
Aleksander Gomola Konceptualizacja zmysłów duchowych w ujęciu językoznawstwa kogni- tywnego	43
Joanna Nowińska Dźwięk ujęty w słowo — próba opisu przestrzeni między Bogiem a czło- wiekiem w Apokalipsie św. Jana	55
Zbigniew Łagosz Język magiczny — próba ujęcia	63
Magdalena Grabowska Językowa analiza obrazu Boga w perspektywie wartości i potrzeb czło- wieka na podstawie wywiadów bezpośrednich	71

Część II

Wokół odniesień literackich

Aleksander Nawarecki	
Tajemnica, poezja, anagramy	87
Zofia Zarębianka	
Duchowa droga w <i>Świecie poemach naiwnych</i> Czesława Miłosza	103
Kamila Czaja	
Lekcje (nie tylko) religii. Język szkolny a T(t)ajemnica w poezji księdza Jana Twardowskiego	115
Ewelina Suszek	
Ślady na piasku. Słowo poetyckie wobec tajemnicy nieobecności	135
Katarzyna Szkaradnik	
Wysnuwać z mrocznej mgły pasma istnienia. Unamuno – hermeneutyka – głód nieśmiertelności	147
Stefan Radziszewski	
<i>Bóg jest Poetą...</i> W poszukiwaniu sacrum w królestwie poezji	159
Krzysztof Furmanek	
Problemy w opisie Boga i zdarzeń nadnaturalnych u bł. Anny Katarzyny Emmerich	179
Agnieszka Urbańska	
Język jako narzędzie w służbie Boga – w oparciu o analizę <i>Dzienniczka</i> świętej siostry M. Faustyny Kowalskiej	189
Justyna Pacukiewicz	
Skazani na język – kryzys religijny w poezji wiktoriańskiej	199
Magdalena Piotrowska-Grot	
Słowo poetyckie wobec Tajemnicy na przykładzie wybranych wierszy Wojciecha Wencla	211
Paulina Hornik	
Symbol wobec T(t)ajemnicy w pismach św. Jana od Krzyża. Rola, znaczenie, interpretacja	227
Maria Midura	
Śmierć a granice dyskursu filozoficznego według Vladimira Jankélévitcha	237
Beata Jerzakowska	
Niewidomi bohaterowie literaccy i problem języka. Jakim językiem mówi się o tajemnicy utraty wzroku i cudzie jego odzyskania?	249
Izabela Skrobak	
Gustawa Herlinga-Grudzińskiego doświadczenie „religijnego”	259

Część III

Wokół zagadnień teologicznych

Jerzy Szymik	
Zadania teologii wobec Tajemnicy Boga	279
Robert J. Woźniak	
Wiedza w przestrzeni tajemnicy. Uwagi o paradoksalnej naturze teologicznej <i>episteme</i>	291
Jacek Kempa	
Wiedza i tajemnica w teologicznym dyskursie o zbawieniu człowieka przez Chrystusa	303
Józef Kozyra	
Formy lingwistyczne wyrażające doświadczenie mistyczne św. Pawła pod Damazkiem	321
Tomasz Kusz	
<i>Perfectum</i> greckie w służbie teologii	335
Przemysław Sawa	
Język nowej ewangelizacji drogą doświadczenia Tajemnicy	347
Andrzej Pawlik	
„A przecież jest światło pośród ciemności naszych czasów”. Doświadczenie religijne w filozofii Abrahama Joshuy Heschela	365
Emilia Dudkiewicz	
Kompozytorzy muzyki sakralnej w poszukiwaniu Tajemnicy (w kontekście wybranych biografii)	373
Noty o Autorach	385

Wstęp

Refleksja nad odniesieniami między słowem, doświadczeniem a rzeczywistością ma długą historię. Czasy nowożytne i współczesność przyniosły jej szczególny rozkwit. Świadczy o tym chociażby fakt, że z filozofii przeniknęła ona do dyskursu prowadzonego na terenie innych nauk, zarówno humanistycznych, jak i szczegółowych. Stała się w pewnym sensie ich obowiązkiem. Oczywiście to nadal filozofia dostarcza innym naukom sugestii rozwiązań podstawowych w zakresie hermeneutyki, ale fakt ten zachęca tylko do własnego namysłu w obrębie różnych dyscyplin. Co więcej, odkrycia i teorie naukowe przynoszą nowy wgląd w relacje między słowem, doświadczeniem i rzeczywistością, wskazując w ten sposób nowe drogi dla filozofii. Nierzadko jednak zdaje się, że osiągnięcia te pozostają znane jedynie wąskiemu gronu fachowców. Tymczasem mogą one przynieść sporo inspiracji także w innych obszarach nauki. Wymiana myśli wykraczająca poza obręb jednej dyscypliny wydaje się w tym obszarze możliwa i pożądana.

Właśnie z takiego założenia wyszli organizatorzy konferencji „Słowo wobec doświadczenia T(t)ajemnicy” (Katowice, 17–18 października 2013 roku). Zależało im przede wszystkim na stworzeniu okazji do spotkania i wymiany myśli, które przekroczyłyby ramy zdefiniowanych dyscyplin naukowych. Chodziło więc najpierw o wzajemne uwrażliwienie siebie i innych na wagę zagadnień leżących u podstaw rozumienia rzeczywistości. Otwarta pozostała kwestia siły wzajemnej inspiracji, choć ożywiona dyskusja na sali i w kularach świadczyła o powodzeniu tego projektu. Efektem przygotowanych wystąpień, wymiany myśli, a w końcu własnej refleksji autorów jest niniejsza książka.

Ponieważ inicjatywę spotkania podjęli teolodzy, to w ich zainteresowaniach problematyka związana z triadą „słowo — doświadczenie — rzeczywistość” zyskała nachylenie specyficzne dla tej dziedziny: w domenie „rzeczywistości” najciekawsze (a może najdonioślejsze) wydało się podję-

cie odniesienia do rzeczywistości najwyższej, do tego, co pierwsze i ostateczne, co niedosięgnięte, a równocześnie poszukiwane. Dla teologa ta rzeczywistość jest terenem „własnym” namysłu — ze względu na wiarę w jej samoobjawienie, a wraz z nią ze względu na potrzebę racjonalnego uwiarygodnienia tego, co w ten sposób dochodzi do głosu. Jest to zatem rzeczywistość, którą zamknięto w krótkim słowie „Bóg”. Mamy pełną świadomość, że owo pojęciowe „zamknięcie” jest zupełnie pozorne. Oswojone brzmienie tego słowa niebezpiecznie sugeruje jasną znajomość przedmiotu, a nawet zawłaszczenie misterium. Dlatego zrezygnowaliśmy z tego terminu. Zaproponowaliśmy w tej triadzie określenie „Tajemnica”. Wówczas wyraźniej ujawnia się napięcie, z jakim teologia ma do czynienia na co dzień: ma o tajemnicy Boga mówić, nie tracąc ani na chwilę świadomości jej niewyczerpalności. Musi też wciąż na nowo pytać o reguły docierania tej rzeczywistości do świata naszych doświadczeń i określania językowego kształtu jej przedstawienia.

Skoro naprzeciwko doświadczenia i słowa zostaje postawiona „Tajemnica”, to pojawia się cały szereg nowych przestrzeni namysłu, nie od razu kojarzonych z teologią, bo niezwiązanych wprost z „mową o Bogu”. Dzieje się tak przede wszystkim dlatego, że pojęcie tajemnicy straciło wstydlivy charakter z czasów dominacji naiwnego pozytywizmu: nie jest ona już „obszarem jeszcze nie rozpoznany”, który czeka na ostateczne wyjaśnienie. Jej akceptacja pojawia się więc nie tylko w teologicznej mowie o Bogu. Rozciąga się na rejony „tego świata” i na nauki, które się nimi zajmują. Nie gasi poznawczych dążeń intelektu, ale pozwala uniknąć postawy braku szacunku wobec rzeczywistości. Ów przyrost szacunku zapewne najłatwiej jest dostrzec w powściągnięciu tendencji do sprowadzania rzeczywistości do wymiarów już dobrze rozpoznanych. Taka pokusa (odkrywana jako redukcjonizm) przenosi się zresztą łatwo na poziom międzyludzkich relacji: mój sposób postrzegania i rozumienia jest właściwy, wystarczający; twój zaś, skoro niezupełnie zgadza się z moim, jest wybrakowany albo po prostu błędny. Akceptacja tajemnicy pomaga więc w otwarciu się na nowe perspektywy ujmowania prawdy świata, jak i na wartość spotkania drugiej osoby i jej wewnętrznej prawdy. Równocześnie chroni przed zagubieniem w sceptycyzmie: prawda bowiem istnieje, choć zawsze o krok przed nami, zawsze większa. Zaś w niejednej postaci współczesnego sceptycyzmu nie trudno dostrzec tendencję do odbierania rzeczywistości przymiotu prawdy. Przystaje się na pozbawioną sensu koegzystencję niepowiązanych ze sobą perspektyw poznawczych. Paradoksalnie, uznanie bezsensu i braku prawdy jest wyrazem niezgody na tajemnicę leżącą u fundamentu rzeczywistości.

Stwierdziliśmy, że problem „doświadczenia Tajemnicy” nie przynależy jedynie do obszaru teologii. Tam, gdzie punktem odniesienia jest człowiek i jego doświadczenie, tam musi pojawić się literatura. Zgłębiana przez nią

Tajemnica nie nosi już piętna fundamentalnej pewności, jaka ma miejsce w teologii. Jest o wiele bardziej nieuchwytna i migotliwa, zależna od konkretnego autora. Użyte słowo może więc stać zarówno wobec chrześcijańskich misteriów, jak i bliżej niesprecyzowanego odczucia *sacrum*, Boga, o którym mówią jedynie Jego niezatarte jeszcze ślady, lub wszechogarniającej i przenikającej świat boskiej siły. Słowo poetyckie (literackie) — nieskrępowane ramą ortodoksji — próbując dotknąć Tajemnicy Boga, ukazuje tajemnicę tego, który stara się wypowiedzieć — tajemnicę człowieka. Opis niedającej się uchwycić rzeczywistości staje się okazją do namysłu nad głębią i bogactwem ludzkiego wnętrza. Słowo pozostaje rozpięte pomiędzy tymi dwiema nieskończonościami. Jednak przynależąc do sfery naszego wnętrza, także nosi w sobie piętno tajemnicy, jest narzędziem, którego używamy, nie znając dokładnie rządzących nim prawideł.

Oczywiście mnożącym się w tak rozszerzonym obszarze pytaniom można byłoby postawić pewną tamę w postaci precyzacji pojęcia tajemnicy. Nie zrobiliśmy tego jednak. Pozostawiliśmy otwarty ten obszar refleksji, zapraszając do wymiany myśli przychodzących z różnych dyscyplin i zachowując otwartość na umiejscowienie sprawy „tajemnicy”. Tym usprawiedliwia się widomy w tytule konferencji zabieg: „T(t)ajemnica” została zapisana równocześnie z wielkiej i małej litery.

Na treść książki składają się artykuły autorów reprezentujących różne dziedziny. Prace obejmują filologię, filozofię, teologię. Z punktu widzenia teologa wszystkie opisane zagadnienia są cenne i ważne dla jego warsztatu. Odsłaniają nie tylko sprawy dobrze mu znane, ale też takie, które skłaniają do uważności i namysłu nad ścieżkami komunikacji Tajemnicy Boga w historii i w świecie międzyludzkich relacji. Mamy nadzieję, że także filolog i filozof znajdą tutaj inspiracje dla swoich poszukiwań. To zwłaszcza z myślą o nieteologach wydzieliliśmy trzecią część pracy, która zajmuje się kwestiami niejako „z wnętrza teologii”. Dają one wyraźne świadectwo nieusuwalności dyskursu o tajemnicy w tym obszarze i powiązania go z poszukiwaniami o charakterze hermeneutyczno-filozoficznym, a także filologicznym. W tle pojawiają się kolejne dziedziny, które zapewne należałoby wymienić. Wydaje się, że wszystkie prace, chociaż różne w swoim przedmiocie szczegółowym, dają świadectwo wrażliwości na tajemnicę i na perypetie związane z tekstem i ze słowem, jakie ona wnosi.

Zebrany materiał podzieliliśmy na trzy części. Pierwsza zawiera teksty poruszające problemy teoretyczne. Znajdują się w niej rozważania dotyczące możliwości wyrażania oraz wagi i użycia słowa. Część druga obejmuje teksty związane przede wszystkim z literaturą, choć nie tylko. Czytelnik odnajdzie tam rozdziały poświęcone filozofii, a także językowi używanemu w opisach przeżyć mistycznych. Na część trzecią tomu — o której wspomniano już wcześniej — składają się teksty poświęcone teologii. Zastosowa-

ny podział odzwierciedla główne ścieżki, którymi podążała refleksja w czasie konferencji.

Przekazujemy tę pracę do rąk Czytelników w nadziei, że wzbudzi ona zainteresowanie. Prawdopodobnie podzielamy wspólnie takie oto doświadczenie: rzeczywistość odsłania przed nami swój wymiar tajemnicy i dlatego fascynuje, zaprasza do jej zgłębiania, chociaż daje trudną gwarancję, że nasz wysiłek poznawczy nigdy nie osiągnie stanu pełni.

*Jacek Kempa
Marta Giglok*

Noty o Autorach

Kamila Czaja — doktorantka w Zakładzie Literatury Współczesnej Instytutu Nauk o Literaturze Polskiej Uniwersytetu Śląskiego, absolwentka filologii polskiej i psychologii w ramach Międzywydziałowych Indywidualnych Studiów Humanistycznych UŚ. Zajmuje się głównie polską poezją współczesną, piosenką poetycką i komparatystyką literacką. Przygotowuje rozprawę doktorską *Metafora szkoły w polskiej poezji współczesnej*.

Beata Drabik-Frączek — doktor, pracuje na stanowisku adiunkta w Zakładzie Teorii Komunikacji na Wydziale Polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prowadzi także zajęcia na studiach podyplomowych w Szkole Retoryki UJ, w Katedrze UNESCO do Badań nad Przekładem i Komunikacją Międzykulturową na Wydziale Filologicznym UJ, a także autorski wykład *Język w liturgii* na studiach doktoranckich w Instytucie Liturgicznym Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II. Jej zainteresowania naukowe dotyczą m.in. językoznawstwa kognitywnego, pragmalingwistyki, komunikacji interpersonalnej — werbalnej i niewerbalnej, języka religijnego, a także grzeczności językowej oraz rytuałów i gier językowych. Autorka dwóch monografii naukowych: *Komplement i komplementowanie jako akt mowy i komunikacyjna strategia* (Kraków 2004) oraz *Językowe rytuały tworzenia więzi interpersonalnej* (Kraków 2010), współautorka serii podręczników do języka polskiego dla szkół ponadgimnazjalnych: *Klucz do świata* (Warszawa 2007), redaktor *Wielkiego słownika języka polskiego* Polskiej Akademii Nauk. Jest członkiem Polskiego Towarzystwa Językoznawczego oraz Koła Współpracowników Komisji Języka Religijnego PAN.

Emilia Dudkiewicz — absolwentka muzykologii i teologii na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego, pracownik Uniwersytetu Muzycznego Fryderyka Chopina w Warszawie. Autorka haseł encyklopedycznych,

artykułów naukowych i popularnonaukowych. Zajmuje się popularyzacją szeroko pojętej muzyki sakralnej, również od strony praktycznej, współpracując i koncertując z takimi zespołami jak Warszawski Chór Kameralny, Mulierum Schola Gregoriana Clamaverunt Iusti, Chopin Vocal Consort. Od 2009 roku współpracuje z Radiem Warszawa.

Krzysztof Furmanek — w 2012 roku obronił pracę magisterską z teologii *Święty Józef w wizjach bł. Anny Katarzyny Emmerich*. Promotorem był ks. prof. dr hab. Jan Słomka. Obecnie jest doktorantem Zakładu Teologii Dogmatycznej Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.

Marta Giglok — absolwentka kulturoznawstwa i teologii, doktorantka w Katedrze Teologii Dogmatycznej i Duchowości Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Interesuje się tematami związanymi z relacją teologii i szeroko rozumianej kultury, metodologią teologii oraz teologią ikony. Bada sposób wykorzystania kategorii przestrzennych dla wyrażenia chrześcijańskich prawd wiary.

Aleksander Gomola — językoznawca i teolog. Adiunkt w Katedrze UNESCO do Badań nad Przekładem i Komunikacją Międzykulturową Uniwersytetu Jagiellońskiego. Zajmuje się analizą języka religijnego. Opublikował m.in. monografię poświęconą konceptualizacjom Boga w teologii feministycznej *Bóg kobiet* (Tarnów 2010).

Magdalena Grabowska — doktor, jest adiunktem w Katedrze Lingwistyki Stosowanej i Translatoryki Uniwersytetu Gdańskiego. Absolwentka filologii angielskiej UG. W 2006 roku obroniła pracę doktorską na temat metafory pojęciowej i amalgamatu w reklamie prasowej. W tym samym roku rozpoczęła pracę w Kolegium Kształcenia Nauczycieli Języków Obcych UG. Aktualnie jest zatrudniona w Katedrze Lingwistyki Stosowanej i Translatoryki UG. Zakres jej zainteresowań naukowych obejmuje takie zagadnienia jak: językowy obraz wiary w Boga, obraz religii w reklamie współczesnej, proces tworzenia znaczeń w reklamie, aksjologia w języku, potoczność w języku, metafora pojęciowa, komunikacja werbalna i niewerbalna w reklamie statycznej. Obecnie prowadzi rozważania nad specyfiką języka wspólnot ewangelikalnych w Polsce.

Paulina Hornik — magister-licencjat, absolwentka Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego, obecnie doktorantka w Zakładzie Teologii Dogmatycznej UŚ. Jej zainteresowania naukowe: teologia dogmatyczna, teologia duchowości (zwłaszcza karmelitańskiej), dialog teologii z innymi naukami (szczególnie z psychologią, a także z naukami matematyczno-przyrodniczymi).

Beata Jerzakowska — doktorantka w Zakładzie Gramatyki Współczesnego Języka Polskiego i Onomastyki na Wydziale Filologii Polskiej i Klasycznej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. W kręgu jej zainteresowań językoznawczych znajduje się audiodeskrypcja, onomastyka i epistolografia. Jest inicjatorką Naukowego Koła Audiodeskryberów.

ks. Jacek Kempa — doktor habilitowany na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, specjalista z zakresu teologii dogmatycznej. Zainteresowania naukowe: soteriologia średniowieczna i współczesna, hermeneutyka teologiczna. Redaktor naczelny „Śląskich Studiów Historyczno-Teologicznych”, wiceprezes Towarzystwa Teologów Dogmatyków, prodziekan ds. nauki (2012—). Wybrane publikacje: monografia *Konieczność zbawienia. Antropologiczne założenia soteriologii Anzelma z Canterbury* (Katowice 2009); *Soteriologiczne znaczenie kategorii „Chrystus Nauczyciel”*. Szkic historyczno-dogmatyczny, SSHT 43,2 (2010); *W stronę metafory. Glossa do sporu o status poznawczy soteriologicznego języka ofiary*, „Studia Teologiczne i Humanistyczne” 2,1 (2012); *Biskup w nauce soboru trydenckiego. Ujęcie teologiczno-dogmatyczne* (w: „Studia Antiquitatis Christianae, Series Nova”, T. 15: *Ecclesia in Republica. Studia patrystyczne zebrane w 90. rocznicę ustanowienia administracji apostołskiej na Górnym Śląsku*, wyb. i red. W. Myszor, 2014); *Zentrale Anliegen der christlichen Soteriologie im Denken Anselms von Canterbury*, SSHT 47,1 (2014); *Święty Anzelm z Canterbury: Sztuka dyskursu w czasach konfrontacji* (w: *O bogactwach Kościoła*, red. M. Chojnacki, J. Morawa, A. Napiórkowski, Kraków 2014).

ks. Józef Kozyra — wyświęcony na prezbitera w 1972 roku w Katowicach. Od 2009 roku profesor Uniwersytetu Śląskiego, w latach 2001–2012 kierownik w Zakładzie Teologii Biblijnej Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Autor licznych artykułów naukowych i recenzji, wielokrotny recenzent doktoratów i habilitacji. Pracował jako wykładowca m.in. w: Wyższym Śląskim Seminarium Duchownym w Katowicach (1986–2001), Diecezjalnym Studium Katechetycznym (1980–2000), Eksternistycznym Studium Teologicznym Wydziału Teologicznego KUL w Katowicach (1986–2002), Eksternistycznym Studium Wydziału Społecznej Nauki Kościoła KUL w Katowicach (1996–1998), Studium Pastoralnym Wydziału Teologicznego ATK w Katowicach (1980–1986), Papieskim Instytucie Teologicznym w Bielsku-Białej (1992–2001). Studiował w Wyższym Śląskim Seminarium Duchownym w Krakowie (1965–1972), licencjat kanoniczny z teologii biblijnej w 1972 roku na podstawie pracy: *Aspekty teologiczne paruzji Chrystusa w 1 Kor 15* (Papieski Wydział Teologiczny w Krakowie). Doktorat z teologii nauk biblijnych w 1977 roku na podstawie dysertacji *Kainotes. Idea nowości w Nowym Testamencie* (Katolicki Uniwersytet Lubelski). Studia podoktoranckie: Papieski Instytut Biblijny „Biblicum” w Rzymie

(1977–1978); Studium Biblicum Franciscanum w Jerozolimie (Diploma nelle Science Biblico-Orientali: 1978–1979). Przewód habilitacyjny w roku 2001 na Wydziale Teologii KUL na podstawie dorobku naukowego i rozprawy habilitacyjnej: *Jezus Chrystus jako APXH. Protologia chrystologiczna pierwotnej tradycji apostoelskiej Nowego Testamentu w interpretacji rdzenia arch-* i nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego nauk teologicznych w zakresie bibliistyki.

ks. Tomasz Kusz — doktor, starszy wykładowca w Zakładzie Teologii Biblijnej Starego i Nowego Testamentu Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.

Zbigniew Łagosz — doktor nauk humanistycznych w zakresie religioznawstwa. Swoje badania ukierunkowuje na ezoterykę, magię i okultyzm, w ujęciu zarówno indywidualnym (zwłaszcza poprzez pryzmat Czesława Czyńskiego), jak i grupowym — Zakony Magiczne (Ordo Templi Orientis, Argentum Astrum, Zakon Martynistów). Nie omija również płaszczyzny nowych technik i technologii służących uzyskiwaniu odmiennych stanów świadomości.

Maria Midura — doktorantka w Katedrze Filozofii Religii Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II i absolwentka religioznawstwa na Uniwersytecie Jagiellońskim. Interesuje się tematyką badawczą związaną z tanatologią, filozofią religii i antropologią. Publikowała w serii *Problemy współczesnej tanatologii: medycyna — antropologia kultury — humanistyka*.

Aleksander Nawarecki — profesor doktor habilitowany, kierownik Zakładu Teorii Literatury na Uniwersytecie Śląskim; badacz osobliwości, edytor i komentator poezji ks. Józefa Baki (*Czarny karnawał*, Wrocław 1991), autor prac o roślinach i zwierzętach w literaturze (*Pokrzywa*, Chorzów–Sosnowiec 1996), o przedmiotach (*Paraferalia*, Katowice 2014), esejów mickiewiczowskich (*Mały Mickiewicz*, Katowice 2003) i silejologicznych (*Lajerman*, Gdańsk 2011). Współautor podręcznika *Przeszłość to dziś* (Warszawa 2003), redaktor serii *Miniatura i mikrologia literacka* (Katowice 2000–2003) oraz *Historycznego słownika terminów literackich* (w przygotowaniu).

s. Joanna Nowińska SM — wykładowca w Instytucie Teologicznym Księża Misjonarzy w Krakowie. W 2006 obroniła rozprawę doktorską *Motyw wojny dobra ze złem w Apokalipsie św. Jana* (RSB 27, Warszawa). Ostatnie artykuły: *Bóg przychodzący w ujęciu Apokalipsy św. Jana w Misterium Słowa. Modlitwa* (e-book; red. D. Czaicki, Kraków 2014), *Głos z nieba w J 12,28, jego percepcja i wymowa teologiczna w świetle Biblii* (RBL 2014).

Justyna Pacukiewicz — anglistka; doktor nauk humanistycznych w zakresie literaturoznawstwa. Zajmowała się badaniem sposobów konceptualizowania pojęcia świętości w poezji George’a Herberta i Christiny Rossetti, pisząc pracę magisterską pod kierunkiem prof. dr. hab. Wojciecha Kalagi na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Śląskiego. Pracę badawczą prowadziła na Uniwersytecie Jagiellońskim pod kierunkiem prof. dr. hab. Marty Gibińskiej, zajmując się analizą tekstów powstałych w okresie wiktoriańskim — w szczególności tekstów poetyckich — w kontekście poszukiwań śladów kryzysu religijnego. Autorka książki *Poezja wiktoriańska a wielki kryzys religijny* (Kraków 2013).

Andrzej Pawlik — doktorant na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Zajmuje się filozofią i mistyką żydowską.

Magdalena Piotrowska-Grot — doktorantka w Zakładzie Literatury Współczesnej Instytutu Nauk o Literaturze Polskiej Uniwersytetu Śląskiego, absolwentka filologii polskiej UŚ. Zajmuje się obrazami zaświatów, zagadnieniem nicości i (nie)wyrażalnością sfery eschatologicznej w polskiej poezji współczesnej.

ks. Stefan Radziszewski — doktor teologii, doktor nauk humanistycznych, prefekt kieleckiego Nazaretu, kapelan Klubu Inteligencji Katolickiej w Kielcach. Autor książek: *Katechizm sercem pisany* (Kielce 2006), *Kamieńska ostiumiczna* (Kielce 2011), *Kot czarny. Literatura dla odważnych* (Kielce 2011), *Kot biały. Literatura dla samotnych* (Kielce 2012), *Kot zielony. Literatura dla wrozpaczych* (Kielce 2014), *Siedem twarzy Judasza* (Kraków 2012), *Siedmiu zbuntowanych* (Kraków 2014), antologii *Poezja w sutannie* (Kielce 2011) oraz audiobooka *Rekolekcje dla młodzieży* (Katowice 2012). Prowadzi zajęcia z literatury w Wyższym Seminarium Duchownym w Kielcach oraz teatr seminaryjny.

ks. Przemysław Sawa — prezbiter diecezji bielsko-żywieckiej; doktor teologii dogmatycznej; adiunkt w Zakładzie Teologii Dogmatycznej na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach; założyciel i dyrektor Diecezjalnej Szkoły Nowej Ewangelizacji w Bielsku-Białej; rekolekcjonista.

Izabela Skrobak — absolwentka filologii polskiej (Wydział Filologiczny UŚ), teologii (Wydział Teologiczny UŚ) oraz Studiów Podyplomowych w zakresie wiedzy o kulturze (Instytut Nauk o Kulturze, Wydział Filologiczny UŚ). Katechetka oraz nauczycielka wiedzy o kulturze w I Liceum Ogólnokształcącym im. 14. Pułku Powstańców Śląskich w Wodzisławiu Śląskim. Autorka interdyscyplinarnych artykułów, uczestniczka licznych konferencji poświę-

conych językowi religijnemu. Członkini Koła Współpracowników Zespołu Języka Religijnego Rady Języka Polskiego przy Prezydium PAN. Przygotowuje rozprawę doktorską w zakresie językoznawstwa w oparciu o pisma Gustawa Herlinga-Grudzińskiego.

Ewelina Suszek — doktorantka w Instytucie Nauk o Literaturze Polskiej im. Ireneusza Opackiego Uniwersytetu Śląskiego, absolwentka filologii polskiej oraz filozofii w ramach Międzywydziałowych Indywidualnych Studiów Humanistycznych. Laureatka drugiej nagrody w Konkursie im. Czesława Zgorzelskiego. Autorka monografii *Szybkość, pośpiech, kompresja. „Poetyka przyśpieszenia” w poezji Krystyny Miłobędzkiej* (Katowice 2014) oraz współredaktorka książki *Przygody nierozumu: szaleństwo — myśl — kultura* (Katowice 2012).

Katarzyna Szkaradnik — doktorantka na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Śląskiego, absolwentka filologii polskiej i kulturoznawstwa. Regularnie współpracuje z czasopismem kulturalnym „artPAPIER”, zajmuje się redakcją i adiustacją wydawnictw (m.in. współredagowała *Dzienniki z lat 1935–1945 Jana Szczepańskiego*, Ustroń 2009). W polu jej zainteresowań znajdują się zwłaszcza: antropologia literatury, problematyka tożsamości, historia idei oraz filozofia hermeneutyczna i egzystencjalna.

ks. Jerzy Szymik — kapłan Archidiecezji Katowickiej, teolog i poeta. Jest profesorem nauk teologicznych, wykłada teologię dogmatyczną. W latach 1986–2008 związany z Katolickim Uniwersytetem Lubelskim, gdzie był m.in. kierownikiem Katedry Chrystologii (1997–2005). Od 2005 roku pracownik Zakładu Teologii Dogmatycznej Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, od 2014 roku — Katedry Teologii Dogmatycznej i Duchowości WTL UŚ; od 2007 roku jako profesor zwyczajny. W latach 2004–2014 członek watykańskiej Międzynarodowej Komisji Teologicznej. Od 1991 roku stały współpracownik „Gościa Niedzielnego”. Autor ponad 50 książek naukowych, poetyckich, eseistycznych (ostatnio m.in.: *Teologia na usługach wiary, bliższa życiu... w 30 lat później*, Lublin 2011; *Chodzi o Boga*, Katowice 2012; *Theologia benedicta*, t. I–II, Katowice 2010–2012; *Poezja i teologia*, t. I–II, Katowice 2009–2013; *Hilasterion*, Katowice 2014; *Teologia i my*, Katowice 2014). Promotor 20 doktoratów, 181 magisteriów. Specjalizuje się w chrystologii, metodologii teologii, teologii kultury, teologii Josepha Ratzingera/Benedykta XVI.

Agnieszka Urbańska — magister filologii włoskiej Uniwersytetu Śląskiego. Jej projekt badawczy to rozprawa doktorska z dziedziny literaturoznawstwa komparatystycznego — przedmiotem badań jest próba opisu teorii Formy

Witolda Gombrowicza i Luigiiego Pirandella [planowany termin obrony: 2016]. Zainteresowania naukowe: intertekstowość i wzajemne przenikanie się filozofii, religii i kultury w literaturze oraz języki obce i techniki tłumaczeń [w szczególności tłumaczenia literackie i techniczne].

ks. Andrzej Wierciński — profesor doktor habilitowany, filozof i teolog. Profesor extra numerum Katedry Filozofii Religii w Uniwersytecie Alberta Ludwiga we Freiburgu Bryzgowijskim. Prezydent-założyciel International Institute for Hermeneutics.

ks. Robert J. Woźniak — prezbiter archidiecezji krakowskiej, doktor habilitowany teologii dogmatycznej, adiunkt Katedry Antropologii Teologicznej Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie. Zajmuje się szczególnie teologią trynitarną, relacjami teologii i filozofii oraz teologicznymi wątkami postmodernizmu. W roku 2008 otrzymał Nagrodę Ergo Hestii i Znak im. ks. J. Tischnera za książkę *Przyszłość, teologia, społeczeństwo* (Kraków 2007). Inne publikacje: *Primitas et plenitudo. Dios Padre en la teología trinitaria de San Buenaventura* (Pamplona 2007), *Desafíos de la vida eclesial en el umbral del nuevo siglo* (Lima 2008), *Metafizyka i teologia. Debata u podstaw* (redakcja, Kraków 2008), *Rethinking Trinitarian Theology* (wspólnie z G. Maspero, London—New York 2012), *Różnica i tajemnica. Objawienie jako teologiczne źródło ludzkiej sobości* (Poznań 2012), *Sekret Credo* (Kraków 2014).

Zofia Zarębianka — profesor zwyczajny w zakresie literaturoznawstwa (Uniwersytet Jagielloński, Katedra Historii Literatury Polskiej XX wieku), krytyk literacki, poetka i eseistka, członek Polskiego Pen Clubu, Stowarzyszenia Pisarzy Polskich (członek zarządu oddziału krakowskiego 1996—2010), Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza. Polskiego Towarzystwa Mertonowskiego, Towarzystwa Naukowego KUL, Komisji Historycznoliterackiej PAN o. Kraków, Międzynarodowego Towarzystwa Polonistyki Zagranicznej, Polskiego Towarzystwa Etycznego. Główny obszar badań: pogranicze literatury i teologii, poezja dwudziestolecia międzywojennego, polska i europejska poezja dwudziestego wieku. Wybrane publikacje: *Poezja wymiaru sanctum* (Lublin 1992); *Dwanaście Bożych słów* (współaut., Kraków 1992); *Świadectwo słowa. Rzecz o twórczości Anny Kamieńskiej* (Kraków 1993); *Zakorzenia Anny Kamieńskiej* (Kraków 1996); *Tropy sacrum w literaturze XX wieku* (Bydgoszcz 2001), *O książkach, które pomagają być* (Kraków 2004); *Czytanie sacrum* (Kraków—Rzym 2008); *Wtajemniczenia (w)Miłosza. Pamięć — duch(owość) — wtajemniczenia* (Kraków 2014); oraz tomy wierszy: *Człowiek rośnie w Ciszy* (Kraków 1992); *Wyrwane z przestrzeni* (Kraków 1996); *Niebo w czerni* (Bydgoszcz 2000). *Jerozolima została zburzona* (Kraków 2004); *Wiersze: Pierwsze* (Poznań 2008); *Tylko na chwilę* (Kraków 2012).

Na okładce i stronach działowych wykorzystano zdjęcia ks. Grzegorza Strzelczyka

Redaktor: Joanna Szewczyk

Projektant okładki: Małgorzata Pleśniar

Redaktor techniczny: Barbara Arenhövel

Korektor: Urszula Bańcerek

Łamanie: Alicja Załęcka

Copyright © 2015 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336

ISBN 978-83-8012-511-7
(wersja drukowana)

ISBN 978-83-8012-512-4
(wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 24,5. Ark. wyd. 28,0.
Papier offset. kl. III, 90 g

Cena 36 zł (+ VAT)

Druk i oprawa:
EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, Spółka Jawna
ul. Brzeska 4, 87-800 Włodawek